

Posudek na bakalářskou práci

Náhled Symposia a deváté knihy Platónovy Ústavy optikou díla Sigmunda Freuda

Vypracoval: Jan Matějka

Téma práce je mimořádně zajímavé – jde o tezi, která je explicitně vyslovena již v úvodu: „Mou hlavní hypotézou je myšlenka, že Sigmund Freud nejenže četl a ve svém díle refletoval Platóna, ale dokonce si z jeho spisů mnohé vzal a jistým způsobem i použil ve svém psychoanalytickém pohledu na člověka i ve své vlastní filosofii“ (6). Půjde tedy o to – do jisté míry v protikladu k tomu, co ohlašuje titul práce – podívat se na platónské akcenty ve Freudově díle (spíše než dívat se na Platóna optikou Sigmunda Freuda), a to tak, že tento pohled velkou měrou přesáhne explicitní Freudovy odkazy k Platónovi (třebaže i ty jsou zde samozřejmě reflektovány).

Přesněji řečeno, jedná se o pohled dílčí, vycházející hlavně z Platónova *Symposia* a částečně – na konci práce – také z *Ústavy*. Vzhledem k tomu, že se jedná o bakalářskou práci, je takové omezení perspektivy pochopitelné a opodstatněné; autor tuto omezenost ostatně sám reflektuje opět v úvodu a upozorňuje, že dalším potenciálním předmětem srovnání by se mohl stát např. Platónův *Faidros* (což je jistě pravda).

Je zcela nasnadě, že jedním z ústředních témat práce se stává pojem Eróta, kterému Freud, jak známo, přisuzuje ve svém díle zcela zásadní, byť ne vždy zcela jasně vymezené postavení, a autor má jistě pravdu, když v souvislosti s Freudem prohlašuje erós za „absolutně základní pud“ (10). Následuje, jak sám autor podotýká, komparace platónského a freudovského pojetí eróta „v dílčích podobách“: jedná se o protiklad eróta „krásného a ošklivého“ a „nebeského a obecného“. Zcela logicky je jistá, byť podle mě ne dostatečná pozornost (k tomu viz níže) věnována freudovskému protikladu erós-thanatos. Právě v textu *Mimo princip slasti* totiž Freud vypracovává svůj velkolepý biologicko-filosofický mýtus pudu smrti jakožto výrazu „konzervativní povahy toho, co je živé“ (jde o citát z Freuda, uvedený na s. 27) a Aristofanova řeč ze *Symposia* je v tomto kontextu dost překvapivě využita jako ilustrace „regresivní povahy pudu“.

Nejsem znalec Platóna, a proto hodnocení platónské části práce ponechám povolanejšímu. Co se týče Freuda, musím ocenit to, že autor – prizmatem platónsko-freudovské komparace – často dospěl k poměrně zajímavým náhledům, které výrazně přesahují prvoplánové a banální hledání explicitních platónských motivů ve Freudově díle. Za všechny zmiňme třeba přirovnání nebeského eróta k narcistnímu libidu a obecného eróta k libidu objektnímu (20-22). Takové postřehy byly i pro mne obohacující: o tom, že Freud Platóna četl (a troufal bych si říci, že i poměrně podrobně), není mišlím pochyb, ovšem nabízí se otázka, zda je o takových analogiích u Freuda možno uvažovat jako o záměrně vykonstruovaných a zda měl Freud při jejich budování Platóna nějak na mysli... je to otázka, na kterou samozřejmě předložená práce nemůže odpovědět, ale o to je zajímavější.

Pokud lze práci něco vytknout, potom je to nejspíš způsob, jakým je rozvržena. Když už je v úvodu zmíněno, že komparace Platóna a Freuda by mohla být mnohem širší, bylo by možná lepší soustředit se skutečně jen na *Symposion*, nepřilepovat k textu „cancour“ v podobě kusé kapitoly o *Ústavě* (32-38), byť jde samozřejmě o kapitolku velice zajímavou, a nechat si další aspekty freudovsko-platónské komparace na později, například pro diplomovou práci. Nicméně je třeba říci, že dotýčný problém jsme s autorem diskutovali a autor v závěru nepoměr v rozvržení celé práce sám reflektuje.

Místo *Ústavy* by bylo bývalo lepší věnovat větší prostor rozboru mýtu o androgyních – autor jej na s. 31 sice zmiňuje, ale na jeho podrobnější interpretaci rezignuje s dosti nepochopitelným odůvodněním:

„V rámci této kapitoly jsem se rozhodl komparaci vynechat, protože mi nepřijde zcela nutná a ani na místě. Freud zde zcela očividně použil Platónovo dílo jako jeden ze stavebních kamenů pro svou teorii. Ovšem pro teorii, o které hned po jejím vyslovení začal pochybovat...“ To je argument, který podle mě ovšem neobstojí. To, že Freud zdůrazňuje spekulativní charakter své teorie a vyjadřuje pochybnosti o její validitě, je zřejmě především rétorická figura. Freud neměl tolik času, aby trávil čas sestavováním teorií, o jejichž hodnotě nebyl přesvědčen. Autor ostatně dál píše: „Tyto (Freudovy) pochybnosti se ale ve finále neukázaly pro Freuda jako natolik závažné, aby tuto teorii o dvojím charakteru základních pudů dále nerozvíjel“ (31). Tak co tedy? A poslední věta dotyčné kapitoly je vysloveně chybná: „V pozdějších letech a dalších spisech se z této myšlenky nakonec stala jeho asi nejslavnější teorie o vědomí, předvědomí a nevědomí“. Autor má přece jen ve znalosti Freuda jisté mezery: teorie vědomí, předvědomí a nevědomí (tedy první topika) je u Freuda rozvíjena *dávno* předtím, než přišel s myšlenkou pudu smrti – v té době ji naopak už opustil. A přitom v souvislosti s mýtem o androgynech, jak je použit u Freuda, by se nabízely zajímavé otázky: jestliže erós je u Freuda (velkou měrou v souznění s Platónem, nakolik jsem schopen posoudit) vymezen jako pud života, proč je zde dotyčný mýtus použit jako ilustrace pudu smrti? I to je do jisté míry platónský motiv (návrat do původního stavu), ale tuto ambivalenci by jistě stálo za to více rozvinout.

Navzdory uvedeným výtkám se domnívám, že předložená práce představuje zajímavé – a pro mě v mnohém podnětné – interpretační cvičení, které bezesporu svědčí o tom, že autor se s komparovanými texty důkladně seznámil a že v nich je schopen najít mnohdy nečekané, nicméně přesvědčivé analogie. Předložený text podle mě představuje rovněž dobré východisko pro nějakou další práci, ve které by se záběr celého srovnání rozšířil.

Práci navrhuji hodnotit jako **velmi dobrou** (ovšem ve smyslu opravdu lepší dvojky).

Praha, 2. 8. 2023 Josef Fulka